

RIZVI COLLEGE OF ARTS, SCIENCE AND COMMERCE
BANDRA (W)
SYJC SCIENCE
TERMINAL EXAMINATION
BIOLOGY

TIME – 2HRS

M. MARKS - 50

General instructions:

1. All questions are compulsory.
2. Section A contains Q1 of 7 multiple choice type of questions carrying 1 mark each and Q2 of 7 very short answer type of questions carrying 1 mark each.
3. Section B contains Q3 to Q13 of short answer type questions carrying 2 marks each.
4. Section C contains Q14 to Q19 of short answer type question carrying 3 marks each.
5. Section D contains Q20 to Q23 of long answer type question carrying 4 marks each.
6. Figure to right indicate full marks.
7. For each MCQ correct answer must be written along with it's alphabet.
8. Only first attempt will be considered for evaluation.

SECTION-A

Q1. Select and write the correct answer.

07 marks

1. When F2 phenotypic and genotypic ratios are the same, then it is an example of ____,
a. Incomplete dominance b. complete dominance c. Multiple alleles d. cytoplasmic inheritance
2. Transcription is the transfer of genetic information from _____,
a. DNA to RNA b. tRNA to mRNA c. DNA to mRNA d. mRNA to tRNA
3. Point the odd one out _____
a. Nucellus b. Embryo sac c. Micropyle d. Pollen grain
4. Rupturing of the follicles and discharge of ova is called as _____
a. capacitation b. gestation c. ovulation d. copulation
5. Surface tension is due to _____
a. diffusion b. osmosis c. gravitational force d. cohesion
6. Which hormone is applied for artificial ripening of banana fruits? _____
a. auxin b. ethylene c. cytokinin d. gibberelin
7. Recognition sequence of restriction enzymes are generally _____ nucleotide long.
a. 2 to 4 b. 4 to 8 c. 8 to 10 d. 14 to 18

Q2. Answer the following.

07 marks

1. Name the fragments formed in lagging strand of DNA during replication.
2. Where was ozone hole discovered?
3. What is hydrophily?
4. Name the site of fertilization in human.
5. Name the syndrome for trisomy-21.
6. Write full form of EcoR1.
7. Which treaty was signed recognizing harmful effect of ozone depletion.

SECTION – B

Attempt any eight of the following. (16 marks)

Q3. Give the genotype of Nicked wings and Notched wings.

Q4. Match the following.

Column A	Column B
Breaks weak hydrogen bonds	DNA ligase
Prevents recoiling of strands	Enzyme Helicase
Nicks	SSBP protein
Joining Okazaki fragments	Enzyme endonuclease

Q5. Give the significance of double fertilization.

Q6. Mention properties of water.

Q7. Define Short day plant and Long day plant.

Q8. Give examples of biofortification.

Q9. Explain Sacred groves.

Q10. Write note on blastulation.

Q11. Fill in the gap with appropriate answer.

Sr. No.	A	B
1.	Sex determination in Man	
2.	Sex determination in HoneyBee	

Q12.. Give the adaptations of ornithophilous flower.

Q13. Enlist the types of chromosomes on the basis of position of centromere.

SECTION – C

Answer the following. (Any 4)

(12 marks)

Q14. Describe the development of male gametophyte from microspore. Draw a neat and labelled diagram of male gametophyte.

Q15. Describe menstrual cycle.

Q16. Match the following. (Two points each)

Sr. No	A	B
1	X- linked traits	
2	Widow's peak	
3	Aneuploidy	

Q17. Give the mechanism of PCR.

Q18. Describe the types of plants on the basis of photoperiod required, with the help of suitable examples.

Q19. Give the causes of biodiversity losses.

SECTION – D

Answer the following. (Any 2)

(8 marks)

Q20. What is colourblindness. Explain its inheritance with 2 example .

Q21. What is transpiration ? Draw well labelled diagram showing structure of stomatal apparatus in dicotyledons? Mention any three advantages of transpiration.

Q22. With the help of neat labelld diagram , describe female reproductive system.

Q23. Describe the transcription and processing of hnRNA to mRNA in Eukaryotes.

General Instructions:

The question paper is divided into four sections

1. Section A is compulsory
2. Section A: Q.No.1 contains 7 multiple choice type questions carrying one mark each. Q.No.2 contains 7 very short answer type of questions carrying one mark each.
3. Section B: Q.No.3 to Q.No.13 contains eleven short answer type of questions carrying two marks each.
4. Section C: Q.No.14 to Q.No.19 contains five short answer type of questions carrying three marks each.
5. Section D: Q.No.20 to Q.No.23 contains two long answer type of questions carrying four marks each.
6. Use of log tables is allowed. Use of calculator is not allowed.
7. Figures to the right indicate full marks.
8. For multiple choice type questions, only the first attempt will be considered for evaluation.
9. Physical constants:
 - i. $h = 6.63 \times 10^{-34} \text{ Js}$
 - ii. $c = 3 \times 10^8 \text{ m/s}$
 - iii. $\pi = 3.142$
 - iv. $g = 9.8 \text{ m/s}^2$
 - v. $\epsilon_0 = 8.85 \times 10^{-12} \text{ C}^2/\text{N}\cdot\text{m}^2$
 - vi. $\mu_0 = 4\pi \times 10^{-7} \text{ Wb/A}\cdot\text{m}$
 - vii. mass of electron $m_e = 9.11 \times 10^{-31} \text{ kg}$
 - viii. mass of proton $m_p = 1.672 \times 10^{-27} \text{ kg}$
 - ix. Stefan's constant, $\sigma = 5.67 \times 10^{-8} \text{ J}\cdot\text{m}^{-2}\cdot\text{s}^{-1}\cdot\text{K}^{-4}$
 - x. Rydberg's constant, $R_H = 1.097 \times 10^7 \text{ m}^{-1}$

Section-A

Q.1) Select and write the correct answer for the following options.

(7)

- 1) Two capillary tubes of radii 0.3 cm and 0.6 cm are dipped in the same liquid. The ratio of heights through which the liquid will rise in the tubes
a) 1:2 b) 2:1 c) 1:4 d) 4:1
- 2) If external torque acting on system is zero then which of the following is constant
a) Moment of inertia b) angular momentum c) Linear momentum d) angular velocity
- 3) Value of C_p/C_v for non rigid diatomic gas is
a) a) 5/3 (b) 7/5 (c) 9/7 (d) 4/3
- 4) The minimum speed of a particle performing vertical circular motion at lowest position is
a) \sqrt{rg} (b) $\sqrt{3rg}$ (c) $\sqrt{5rg}$ (d) $\sqrt{4rg}$
- 5) The distance covered by a particle undergoing SHM with amplitude A in one time period is
a) 0 (b) A (c) 2A (d) 4A
- 6) Four resistances 10Ω , 10Ω , 10Ω and 15Ω form a Wheatstone's network. What shunt is required across 15Ω resistor to balance the bridge
a) 10Ω (b) 15Ω (c) 20Ω (d) 30Ω

- 7) In closed system which of the following is exchanged between system and surrounding
a) Matter (b) Energy (c) Matter and Energy (d) Neither matter nor energy

Q 2) Answer the following questions

(7)

- 1) Write the equation for the velocity of particle performing linear SHM.
- 2) What is intensive variable.
- 3) What is the resistance of ideal voltmeter.
- 4) Define centripetal force.
- 5) Write the ideal gas equation for 14g Nitrogen.
- 6) Continuity equation represent conservation of which quantity?
- 7) Calculate the time period of oscillation of Bar magnet of magnetic dipole moment of 2 Am^2 and Moment of inertia of 1 kgm^2 kept in magnetic field of 0.5 T .

Section-B

Attempt any eight questions of the following

(16)

- Q.3) Obtain the expression for the Rotational kinetic energy of a rigid body.
- Q.4) Define Thermal equilibrium and Mechanical equilibrium.
- Q.5) Draw a neat labelled diagram of Ferry's Black body.
- Q.6) Distinguish between the streamline flow and turbulent flow.
- Q.7) What are the advantages of potentiometer over voltmeter.
- Q.8) Define the following terms for SHM:
a) Amplitude b) Frequency
- Q.9) Obtain the expression for minimum speed of vehicle in well of depth.
- Q.10) A voltmeter has a resistance of 100Ω . What would be its reading when it is connected across the cell of emf 2 V and internal resistance 20Ω ?
- Q.11) In hydraulic lift, input piston had surface area 30 cm^2 and output piston has a surface area of 1500 cm^2 . If a force of 25 N is applied to the input piston, calculate weight on the output piston.
- Q.12) Calculate the energy radiation in one minute by a blackbody of surface area 100 cm^2 when it is maintained at 227°C .
- Q.13) A gas in a closed container is heated with 10 J of energy, causing the lid of the container to rise 2 m with 3 N of force. What is the total change in internal energy of the system?

Section - C

Attempt any four questions of the following

(12)

- Q.14) Explain with a neat circuit diagram, how you will determine the unknown resistance by using a meter-bridge.
- Q.15) Obtain the expression for the torque in terms of angular acceleration for a rigid body.
- Q.16) Derive the expression for Mayer's Relation

- Q.17) A short bar magnet is placed in an external magnetic field of 700 gauss. When its axis makes an angle of 30° with the external magnetic field, it experiences a torque of 0.014 Nm. Find the magnetic moment of the magnet, and the work done in moving it from its most stable to most unstable position.
- Q.18) A Galvanometer has a resistance of 40Ω and current of 4 mA is needed for a full scale deflection. How galvanometer can be converted
- into an ammeter of 0.4 A range and
 - into voltmeter of 0.5 V range.
- Q.19) Twenty seven droplets of water, each of radius 0.1 mm coalesce into a single Drop. Find the change in surface energy. Surface tension of water is 0.072 N/m.

Section – D

Attempt any two questions of the following

(8)

- Q.20) Derive the expression for the excess pressure inside a liquid drop
- Q.21) a) State the theorem of parallel axes and theorem of perpendicular axes.
b) A horizontal force of 1 N is required to move a metal plate of area 10^{-2} m^2 with a velocity of $2 \times 10^{-2} \text{ m/s}$, when it rests on layer of oil $1.5 \times 10^{-3} \text{ m}$ thick. Find the coefficient of viscosity of oil.
- Q.22) a) Show that for an ideal gas Mean square speed is directly proportional to its temperature.
b) The emf of a cell is balanced by a length of 120 cm of potentiometer wire. When the cell is shunted by a resistance of 10Ω , the balancing length is reduced by 20cm. Find the internal resistance of the cell.
- Q.23) a) Obtain the expression for the differential equation for particle performing SHM.
b) Compare the rms speed of hydrogen molecules at 127°C with rms speed of oxygen molecules at 27°C given that molecular masses of hydrogen and oxygen are 2 and 32 respectively.

General Instructions - The question paper is divided into 4 sections

- Section A: Q.No.1** Contains SEVEN Multiple choice question carrying **one mark** each.
Q.No.2 Contains SEVEN very short answer type of questions carrying **one mark** each.
 - Section B: Q.No.3 to Q.No.13** Contains EIGHT short answer type of questions carrying **two marks** each. (Attempt any Eight)
 - Section C: Q.No.14 to Q.No.19** Contains THREE short answer type of question carrying **three marks** each. (Attempt any Four)
 - Section D: Q.No.20 to Q.No.23** Contains TWO long answer type of questions carrying **four marks** each. (Attempt any Two)
- Use of log table is allowed. Use of calculator is not allowed.
 - Figures to the right indicate full marks
 - For each multiple choice type of question, it is mandatory to write the correct answer along with its alphabet e.g. a) _____ b) _____ c) _____ d) _____ etc. No marks shall be given, if ONLY the correct answer or the alphabet of the correct answer is written. Only the first attempt will be considered for evaluation.

SECTION-A

Q.1. Select and write the correct answer for the following multiple choice type of questions (7 marks)

- When 2 kJ heat is released and 6kJ of work is done on the system, the value of ΔU is _____.
(a) -4 kJ (b) -4 kJ (c) 8 kJ (d) 6kJ
- The pH of 0.01 M solution of HCl is _____.
(a) 4 (b) 3 (c) 2 (d) 1
- The best method for preparation of alkyl fluoride is _____ reaction
(a) Finkelstein (b) Swartz (c) free radical fluorination (d) Sandmeyer's
- The oxidation state of cobalt in the complex $[\text{Co}(\text{NH}_3)_5\text{Br}]\text{SO}_4$ is _____.
(a) +2 (b) +3 (c) -1 (d) +4
- The co-ordination number of atoms in body centered cubic lattice is _____.
(a) 4 (b) 6 (c) 8 (d) 12
- The process in which the value of $\Delta U=0$ is known as _____ process
(a) adiabatic (b) isothermal (c) adiabatic (d) isochoric

vii) The work done during isothermal expansion of 2 moles of helium from 2 dm^3 to 4 dm^3 at 1 bar pressure and at 298K is _____

- (a) -2.0 kJ (b) +2.0 kJ (c) +20 kJ (d) 0.2 kJ

Q.2. Answer in one sentence

(7 marks)

- i) Write the IUPAC name of $\text{Na}_3[\text{AlF}_6]$
- ii) Write the correct condition of spontaneity in terms of Gibb's free energy.
- iii) Which colour is shown by NaCl crystal due to formation of f-centre
- iv) What is enthalpy?
- v) Write a short note on ionic product of water.
- vi) Write the name of hydrocarbon formed when methyl magnesium iodide is treated with NH_3 .
- vii) Write number of particle in fcc per unit cell.

SECTION-B

Attempt any EIGHT of the following questions:

(16 marks)

Q.3. Explain buffer action of sodium acetate-acetic acid buffer.

Q.4. Give mathematical equation for first law of thermodynamics for

- i) isochoric process (ii) isobaric process

Q.5. Calculate effective atomic number of $[\text{Co}(\text{NH}_3)_6]^{3+}$ ion.

Q.6. What is the action of the following on ethyl bromide:

- (i) AgNO_2 (ii) AgCN

Q.7. What is entropy? Write its unit.

Q.8. Calculate packing efficiency of simple cubic unit cell.

Q.9. Explain ambidentate ligand with example.

Q.10. Explain enthalpy of solution with example.

Q.11. When gold crystallizes it forms face centered cubic cell. The unit cell edge length is 408pm. Calculate the density of gold (molar mass of gold is 197 g/mol).

Q.12. Explain Finkelstein reaction.

Q.13. What is Grignard reagent. How is it prepared?

SECTION-C

Attempt any FOUR of the following questions:

(12 marks)

Q.14. Ther pH of monoacidic base is 11.2. Calculate its percent dissociation in 0.02M solution.

Q.15. Explain $\text{S}_\text{N}1$ reaction mechanism for alkaline hydrolysis of tert-butylbromide

②

Q.16. Derive relation between ΔH and ΔU for gaseous reaction. What is the condition under which $\Delta H = \Delta U$?

Q.17. Explain acidic buffer with example. Write Henderson Hasselbalch equation for acidic buffer.

Q.18. Define conjugate acid-base pair. The hydroxyl ion (OH^-) concentration in aqueous solution of NaOH is $2 \times 10^{-4} \text{ mol dm}^{-3}$. Calculate pH of the solution.

Q.19. Define enthalpy sublimation. Derive an expression for maximum work obtained during isothermal and reversible process from initial volume V_1 to final volume V_2

SECTION-D

Attempt any TWO of the following questions

(8 marks)

Q.20 Write consequences for Frenkel defect.

What is paramagnetism.

Write postulates of Werner theory of coordination complexes. Write the name of hexadentate ligand.

Q.21. Give conversion reaction for the following:

i) Chlorobenzene to biphenyl ii) Bromobenzene to toluene

Derive Ostwald dilution law equation for weak base.

Q.22. Explain substitutional impurity defect with example.

Derive relation between solubility and solubility product for PbI_2

Q.23. State and explain Hess law of constant heat summation.

Derive equation: $W = - P_{\text{ext}} \Delta V$

TERMINAL EXAM 2025-2026

Subject: Mathematics

Std: XII – SCIENCE

Time: 2 hours

Marks: 50

Introduction: All questions are compulsory

Date: 07/10/2025

SECTION (A)

Q1: Select and write the correct answer of the following multiple choice type of questions: (10)

(i) If $p \wedge q$ is F, $p \rightarrow q$ is F, then the truth value p and q are

- _____ respectively.
(a) T,T (b) T,F (c) F,T (d) F,F

(ii) If $A = \begin{bmatrix} 1 & 2 \\ 3 & 4 \end{bmatrix}$ and $A(\text{adj } A) = KI$ then the value of K is _____

- (a) 2 (b) -2 (c) 10 (d) -10

(iii) If the equation $4x^2 + hxy + y^2 = 0$ represents two coincident lines, then $h =$ _____

- (a) ± 2 (b) ± 3 (c) ± 4 (d) ± 5

(iv) If $y = \sec(\tan^{-1} x)$ then $\frac{dy}{dx}$ at $x = 1$ is equal to

- (a) $\frac{1}{2}$ (b) 1 (c) $\frac{1}{\sqrt{2}}$ (d) $\sqrt{2}$

(v) The maximum value of the function $f(x) = \frac{\log x}{x}$ is

- (a) e (b) $\frac{1}{e}$ (c) e^2 (d) $\frac{1}{e^2}$

(vi) If the mean and variance of a binomial distribution are 5 and 2.5 respectively then $n =$

- (a) 5 (b) 10 (c) 18 (d) 15

Q2. Answer the following question.

(04)

- 1) Write the dual of $p \vee (q \wedge r)$.
- 2) Write the joint equation of co-ordinate axes.
- 3) Find the adjoint of the matrix $\begin{bmatrix} 2 & -3 \\ 4 & 1 \end{bmatrix}$
- 4) Find the probability distribution of number of heads in two tosses of a coin.

SECTION (B)

Q3. Attempt any Eight of the following question.

(16)

- 1) Prepare the truth table $[(p \rightarrow q) \wedge q] \rightarrow p$
- 2) Find the cofactors of the elements of the matrix $\begin{bmatrix} -1 & 2 \\ -3 & 4 \end{bmatrix}$.
- 3) Find separate equation of the line represented by the $3x^2 - 7x + 4y^2 = 0$.
- 4) Differentiate $\tan^{-1}(\sqrt{x})$ w.r.t. x.

- 5) Test the function $f(x) = x^3 - 6x^2 + 12x - 16$, $x \in R$ are increasing or decreasing.
- 6) If $X \sim B(n, p)$ and $E(X) = 6$ and $Var(X) = 4.2$ find n and p .
- 7) Find the acute angle between the lines represented by $xy + y^2 = 0$
- 8) Find inverse of the matrix $A = \begin{bmatrix} 1 & 3 \\ 2 & 7 \end{bmatrix}$.
- 9) Find $\frac{dy}{dx}$ if $x = at^2$, $y = 2at$.
- 10) Write inverse and contrapositive of the statement If $x < y$ then $x^2 < y^2$.
- 11) Find the approximate value of $(3.97)^4$.

SECTION (C)

Q4: Attempt any Four of the following questions.

(12)

1) Using truth table prove that $p \leftrightarrow q \equiv \sim[(p \vee q) \wedge \sim(p \wedge q)]$

2) Find the inverse of $A = \begin{bmatrix} 3 & 2 & 6 \\ 1 & 1 & 2 \\ 2 & 2 & 5 \end{bmatrix}$ by using elementary row transformations.

3) If the angle between the lines represented by $ax^2 + 2hxy + by^2 = 0$ is equal to the angle between the lines $2x^2 - 5xy + 3y^2 = 0$ then show that $100(h^2 - ab) = (a + b)^2$.

4) If $x^m y^n = (x + y)^{m+n}$ then prove that $\frac{dy}{dx} = \frac{y}{x}$.

5) The volume of a sphere increases at the rate of $20 \text{ cm}^3/\text{sec}$, Find the rate of change of its surface area, when its radius is 5 cm .

6) The probability distribution of X is as follows

X	0	1	2	3	4
P(X=x)	0.1	K	2K	2K	K

Find 1) K 2) $P(X < 2)$ 3) $P(X \geq 3)$

SECTION (D)

Q5: Attempt any Two of the following questions :

(08)

- 1) Solve the following system of equations by using the method of inversion,
 $x + y + z = -1$, $y + z = 2$, $x + y - z = 3$
- 2) without using truth table prove that $p \leftrightarrow q \equiv (p \wedge q) \vee (\sim p \wedge \sim q)$.
- 3) Find the derivative of inverse of function $y = 2x^3 - 6x$.
- 4) Examine the function $f(x) = x^3 - 9x^2 + 24x$ for the maxima and minima.

RIZVI COLLEGE OF ARTS SCIENCE AND COMMERCE

I Terminal Exam October-2025

Class : S.Y. J.C(SCI)

Sub : Information Technology

Marks : 50

Q.1) Fill in the blanks

[10 M]

1. The tag defines an _____.
2. The full form of SEO is _____.
3. _____ event occurs when an element loses its focus.
4. _____ defines the logical structure of the document.
5. The _____ element creates an inline frame.
6. The _____ method displays the alert box containing message with OK button.
7. _____ loop executes as long as condition is true.
8. _____ statement in javascript is used to terminate loop.
9. _____ keyword is used for declaring variable in javascript.
10. The _____ scripting supports validation better.

Q.2) State true or false

[10 M]

- 1) The 'controls' attribute is not used to add play, pause, and volume.
- 2) onKeydown event occurs when user moves mouse pointer.
- 3) In external stylesheet we use the <link> tag.
- 4) JAVASCRIPT is CASE sensitive LANGUAGE.
- 5) Backlinks are links on one website that, when clicked, take the user to another site.
- 6) .cs is the extension of CSS file.
- 7) <audio> tag is used to specify video on an HTML document.
- 8) SEO social bookmarking is a powerful tool in promoting a website.
- 9) Duplicate content is one of the black hat strategies to develop website.
- 10) Math.ceil() function returns the next integer greater than or equal to a given number

Q.3) Select the single correct answer

[10 M]

1. _____ property specifies the location related to the other object .
a) Absolute b) Relative c) position d) none

2. _____ built in function in java script return cube root of a number..
- a) sqrt() b) cube() c) cbrt() d) root().
3. _____ attribute of form is used to send data from form to the data base.
- a) send b) method c) action d) submit
4. List within another list is called as _____.
- a) ordered list b) Unordered list c) Nested list d) multi list
5. To write message or content on screen in java script _____ object is use.
- a) window b) document c) navigation d) string
6. _____ element used to create a linking image.
- a) b) <td> c) <map> d) <usemap >
7. A CSS rule set contains _____ and declaration block
- a) set b) selector c) post d) code
8. The page content optimization can be done by using keywords in _____.
- a) b) <title> c) <hr> d) <meta>
9. Select correct method NAME of String object _____.
- a) CHARAT() b) CHARACTERAT() c) VALUEAT() d) lengthAt()
10. _____ scripting work in the backend of the system and does not show code on screen.
- a) Client Side b) Server side c) Both d) none

Q.4) Answer any two of the following.

[10M]

- 1) Explain features of Javascript language and switch case conditional statement in javascript with example
- 2) Define SEO ? Explain the types of SEO.
- 3) What is web hosting? Explain types of web hosting.
- 4) Explain different loop statements in java script.

Q.5) Write code for the following html page

[10 M]

1. Write Html5 code with CSS to create a form to accept name, age, email-address, from the user. Create a submit button to send the data and the heading of the form should have background colour and a different font style.
2. Write a javascript code to find and display the factorial of a number.

S.Y.J.C (H.S.V.C) TERMINAL EXAM OCT- 2025

Subject : ET Paper (I) Applied and Industrial electronics (EA)

Marks : 50, Time : 2 hrs

Q.1) A. Select the correct alternative and rewrite the sentence. (5M)

1. In IC _____, the offset voltage adjustment is provided between the pins 1 and 5. (741/8085)
2. An inverting amplifier uses _____ feedback. (negative/positive)
3. _____ are always used in reverse biased mode. (photodiode/ LDR)
4. _____ is a rotating part of motor (Armature/commutator)
5. Solar cell is a _____. (transducer/ amplifier)

Q.1) B. Match the column and write the correct answer (5M)

A	B
1. Output impedance of ideal OP AMP	1. High starting torque
2. Schmitt trigger	2. Photovoltaic cell
3. In a photo transistor	3. Uses positive feedback
4. Series DC motor	4. Is always zero
5. Solar panel	5. Base terminal is always floating

Q.1) C. State whether the following statements are true or false. (5M)

1. A Schmitt trigger is a positive and negative voltage comparator.
2. Slew rate of an op amp is measured in seconds.
3. An Optocoupler is used to electrically isolate the input and output circuit.
4. The back e.m.f. is not produced in armature of a DC motor.
5. A solar cell converts electrical energy into light energy.

Q. 2) Answer in one sentence. (1M each) (5M)

1. What is a Torque?
2. What is photoelectric effect?
3. Give the symbol of a photo diode.
4. On what principle does the FOC works?
5. Define open loop gain of an OPAMP

Q3) Answer any six questions. (3M each) (18M)

1. Draw a neat labelled block diagram of OPAMP and explain each block.
2. With a neat diagram of op amp as integrator. Give the equation for its output.
3. Write a short note on LDR.
4. Draw a fiber optic cable and explain.
5. State the working principle of motor.
6. What is the principle of solar cell?
7. State the various linear applications of OPAMP.

Q6) Answer any three questions. (4M each)

(12M)

1. State the applications of solar cells
2. Explain speed control of DC motor using SCR with neat diagram.
3. What is a photo electric effect? Define each effect.
4. State the ideal characteristics of OPAMP.

11/10/25
S.Y.J.C

S.Y.J.C (H.S.V.C) TERMINAL EXAM - OCT 2025
SUBJECT : ET (III) COMPUTER HARDWARE & NETWORKING

Marks: 50, Time: 2 hrs

Q.1) A. Select the correct alternative and rewrite the sentence. (5M)

1. IC 8085, uses _____ volts power supply. (5 / 18)
2. CPU generally contains storage device called _____. (registers/ALU)
3. The cell phone or mobile phone uses _____ transmission technology. (radio/microwave)
4. Data bus is _____ (unidirectional/ bidirectional)
5. _____ is a sequential access secondary storage. (magnetic tape/ hard disc)

Q.1) B. Match the column and write the correct answer. (5M)

A	B
1. Standard key board	1. Highest sensitivity to EMI
2. UTP	2. Brain of the computer
3. ADD B	3. Has 101 keys
4. RAM	4. 1-byte instruction
5. CPU	5. Stores data

Q.1) C. State the following statements are true or false. (5M)

1. HL is the valid register pair in 8085 microprocessors.
2. LXI H, 2050H is a 3-byte instruction.
3. Hub failure affects all users.
4. The conversion from digital to analog and vice versa is done by.
5. A standard keyboard of a computer has 101 keys.

Q. 2) Answer in one sentence. (1 M each) (5M)

1. Which cable type is ideal for connecting between two buildings?
2. Give the full form of EEPROM?
3. What is WAN?
4. How many flags used in 8085?
5. Give the full form of ALU.

Q. 3) Answer any 3 questions of the following. (4 M each)

(12 M)

1. Write a short note on Bus topology
2. With a neat block diagram explain the working of digital computer.
3. Draw the pin diagram of 8085.
4. What is an interrupt? Explain in detail.

Q. 4) Answer any 6 questions of the following. (3 M each)

(18 M)

1. Write a short note on Laptop.
2. What are the various volatile semiconductor memories?
3. Name and explain the function of the different flags in 8085.
4. With a neat block diagram explain the working of MODEM
5. What is a microprocessor? List its functions
6. With a neat diagram explain the construction of a co-axial cable?
7. Write a short note on STAR topology?

Rizvi College of Arts science & commerce

STD XII ELECTRONICS P1 Terminal Exam Oct 2025. 2.00 HRS

Note:

- i] All questions are compulsory.
- ii] Figures to the right indicate full marks.
- iii] Draw neat diagram wherever necessary.
- iv] Use of Log table is allowed. Calculator not permitted.

=====

Q.1 A Select the correct alternative and rewrite the following sub questions. [04]

i) Input impedance of ideal Op-Amp is _____ ohms.

- a) 0 b) 01 c) 1 M d) infinity.

ii) Time base generator produce _____ Waveform.

- a) Triangular b) Rectangular
c) Sawtooth d) None of these.

iii) in Pi filter following passive components are used _____.

- a) Resistor , Inductor b) inductor , Capacitor
c) capacitor, Resistor. d) Resistor , Transformer.

iv) In OPAMP Buffer circuit , feedback resistor value is _____ ohms.

- a) 0 b) infinite c) 10 K d) 100K

B. Attempt any Two of the following. [06]

i) With the help of diagrams and Waveforms Explain working of a Bridge Rectifier circuit.

ii) Draw basic Time base circuit and explain its working.

iii) Draw variable regulator circuit using IC LM317 and design the regulator for output 15 Volts, if resistor between pin 1 and 2 of IC 317 is 2K Ohm.

Q-.2. Attempt any two of the following. [10]

i) Draw a block diagram of OPAMP and explain the function of each block.

ii) Explain with the help of diagram the working of Transistorised voltage regulator.

iii) Draw the circuit diagram of Inverting amplifier and derive the expression for voltage gain.

Q.3 Attempt any Two of the following. [10]

- i) Draw a neat diagram of CRT and state its various electrodes.
- ii) Draw circuit diagram of Integrator using OPAMP. Derive the expression for output voltage.
- iii) Explain working of Capacitor filter. Draw diagrams.

Q.4. Attempt any Two of the following. [10]

- i) State ideal characteristics of OPAMP.
- ii) Explain working of Switch Mode Power Supply. Draw Diagram
- iii) Define C.M.R.R., Slew Rate, Input offset current.

Q.5) Attempt any Two of the following [10]

- i) Draw circuit diagrams of OpAmp Adder and derive the formula.
- ii) Write ideal characteristics of OpAmp.
- iii) Draw the circuit diagram of Buffer. Write its Use.

—————Best Of Luck —————

Rizvi college of ASC

STD XII ELECTRONICS P2 Terminal Exam- Oct 2025. Marks 50 2:00 HRS.

Note:

- i] All questions are compulsory.
 - ii] Figures to the right indicate full marks.
 - iii] Draw neat diagram wherever necessary.
 - iv] Use of Log table is allowed. Calculator not permitted.
-
-

Q.1 A Select the correct alternative and rewrite the following sub questions.
[04]

i) (1001) is used in _____ to represent the digit 9..

- a) Binary number system
- b) BCD Code
- c) both a & b
- d) None of these.

ii) IC 7447 provide active _____ outputs.

- a) Low
- b) High
- c) codes
- d) None of these.

iii) In 2 inputs NAND Gate if any one input Low , then output is equal to _____

- a) Zero
- b) Complement of other input.
- c) 1
- d) None of these

iv) In a two-nibble adder (i.e., 8-bit adder), the number of Full Adders required is _____.

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 8

B. Attempt any ONE of the following. [06]

- i) Define Logic Gate. Write Basic gates. Draw their Symbols
- ii) Why NAND Gates and NOR Gates are called universal gates. Explain it

Q.2. Attempt any TWO of the following. [10]

i) What is Radix? Convert any TWO from the following:

- a] (11011.101) binary = (?) decimal
- b] (3EF.C)16 = (?)2
- c) (101011.1011) Binary to Decimal
- d) (BAD) Hexadecimal to Decimal

ii) Write Truth Tables of any 6 logic gates.

iii) Compare Half adder with Full adder.

Q.3 Attempt any Two of the following- [10]

- i) Explain full adder using only two logic gates ICs. Draw diagram.
- ii) Explain working of 4 bit adder/subtractor with the help of circuit diagram.-
- iii) What is 2's complement of a binary number? Explain it with suitable example

Q.4. Attempt any Two of the following. [10]

- i) Explain Decimal to BCD encoder with the help of circuit diagram
- ii) Explain with the neat diagram the working of BCD to 7 segment decoder
- iii) Explain working of 4 bit controlled inverter using X-OR. Draw diagram. Write TT.

Q.5) Attempt any Two of the following [10]

- i) Which type of MUX will be required to implement $F(A,B,C,D) = (0,3,6,9,12,13,15)$. Draw diagram.
- ii) Write a note on EBCDIC and ASCII Code.
- iii) Write the difference between Binary number system and BCD.

—————Best Of Luck—————

TERMINAL EXAMINATION – October 2025

SUB: COMPUTER SCIENCE
Time: 2 Hrs

Paper I (D 93)

CLASS: XII
MARKS:50

-
- NOTE: 1. All questions are compulsory.
2. Use of any type of calculator is not allowed
3. Due credit will be given for the programs with appropriate comments
-

Q.1(A). Multiple Choice Questions (5 Marks)

Select the correct alternative and rewrite the complete sentence:

- a) _____ tag is used to insert an image in HTML page.
(i) <U> (ii) <A> (iii) (iv) None of these
- b) Ability to take more than one form is called _____
(i) Inheritance (ii) Polymorphism (iii) Classes (iv) None of the above
- c) Which tag is used to make a numbered list in HTML?
(i) (ii) (iii) (iv) <list>
- d) Which of the following is used to define a class in C++?
(i) object (ii) class (iii) define (iv) struct
- e) The attribute used to set the height of an image in HTML is _____
(i) src (ii) alt (iii) height (iv) width

Q.2. (A) Answer any two of the following: (6 Marks)

- a) Write a note on virtual function.
b) Write a short note on Scope Resolution Operator.
c) Explain Multiple Inheritance with suitable examples.

Q.2. (B) Answer any one of the following: (4 Marks)

- a) Explain the difference between procedural approach and Object- Oriented approach in Programming.
b) Explain function overloading with examples.

Q.3. (A) Answer any two of the following: (6 Marks)

- a) What is the tag? What are the attributes that can be used with the tag?
- b) What are classes in C++ for file stream operation?
- c) Explain the use of constructors and destructors in C++.

Q.3. (B) Answer any one of the following: (4 Marks)

- a) Write the purpose of the new and delete operators in C++.
- b) Explain Compile time Polymorphism with examples.

Q.4. (A) Answer any two of the following: (6 Marks)

- a) Write HTML code for the given table:

		Years		
		2022	2023	2024
	Units	14	15	18
Sales	Income	Rs. 3000	Rs. 4000	Rs. 5000

- b) Explain the use of the <A> tag in HTML with examples.
- c) Describe the structure of a basic HTML document.

Q.4. (B) Answer any one of the following: (4 Marks)

- a) What is the use of tag in HTML? Explain with examples.
- b) What is the purpose of the <marquee> tag in HTML? Give suitable examples.

Q.5. Answer any three of the following C++ Programs: (15 Marks)

- a) Write a Program in C++ to print 15 Fibonacci numbers.
- b) Write a Program in C++ to check whether the number entered by the user is a Prime number or not.
- c) Write a Program in C++ to find Area of Circle using Class.
- d) Write a Program in C++ to replace spaces with hyphen (-) in a string entered by the user.

TERMINAL EXAMINATION – OCTOBER 2025

SUBJECT: COMPUTER SCIENCE
TIME : 2HRS

PAPER II (D-9)

CLASS: XII
MARKS: 50

-
- NOTE: 1. All questions are compulsory.
2. Draw neat diagrams wherever necessary.
3. Figures to the right indicate full marks
4. Use of any type of calculator is not allowed
5. Due credit will be given for the programs with appropriate comments
-

Q.1. Multiple Choice Questions (5 Marks)

Select the correct alternative and rewrite the complete sentence:

- a) _____ is a 32-bit microprocessor.
(i) 8086 (ii) 80386 (iii) Intel Pentium (iv) M68000
- b) The instruction LDAX rp is used for _____.
(i) Load Accumulator indirect (ii) Load Accumulator direct (iii) Store Accumulator (iv) Exchange Register
- c) _____ instruction belongs to Data Transfer Group.
(i) CMA (ii) PUSH (iii) MOV A, M (iv) STC
- d) The instruction that can affect the stack pointer is _____.
(i) SHLD (ii) XCHG (iii) LXI (iv) LDAX
- e) The _____ flag is set when the result of an arithmetic operation is zero.
(i) Carry (ii) Zero (iii) Sign (iv) Parity

Q.2. (A) Answer any two of the following: (6 Marks)

- a) Explain the concept of Interrupts in Microprocessor.
b) Write a note on Evolution of Microprocessors.
c) What are Flags in 8085 Microprocessor? Explain with examples.

Q.2. (B) Answer any one of the following: (4 Marks)

- a) Explain the following instructions with examples:
i) LDAX rp ii) STAX rp iii) SHLD addr iv) Mov A,M
- b) Describe the following pins of 8085 Microprocessor:
i) ALE ii) RESET IN iii) SOD iv) TRAP

Q.3. (A) Answer any two of the following: (6 Marks)

- a) Explain the Pin Diagram of 8085 Microprocessor.
- b) Write a note on Immediate Addressing Mode.
- c) Explain the use of Program Counter and Stack Pointer in 8085.

Q.3. (B) Answer any one of the following: (4 Marks)

- a) Explain the following instructions with suitable examples:
i) STC ii) CMC iii) RAR
- b) What is the function of General Purpose Registers in 8085 Microprocessor?

Q.4. (A) Answer any two of the following: (6 Marks)

- a) Explain the different groups of instructions in 8085 Microprocessor.
- b) Describe the various addressing modes used in 8085 with examples.
- c) Interpret the meaning of the following flag contents after execution of an instruction:
i) CY = 1 ii) Z = 0 iii) S = 1

Q.4. (B) Answer any one of the following: (4 Marks)

- a) Distinguish between Direct and Register Addressing Modes in 8085.
- b) Explain the role of Auxiliary Carry and Parity Flags in arithmetic operations.

Q.5. Answer any three of the following Assembly Language Programs: (15 Marks)

- a) Write an assembly language program to subtract the number stored in memory location ABB8H from the number stored at ABB7H. Store the positive result at ABB9H.
- b) Write an assembly language program to exchange block of data stored in memory location 4000H to 4009H with 5000H and onwards. Store new number at 4001H.
- c) Write an assembly language program to find how many times data DBH appears in a memory block D050H to D059H. Store the count in register C.
- d) Write an assembly language program to multiply two 1-byte numbers stored in memory locations C030H and C031H. Store the result in the next consecutive memory locations.

*****p

1. [A] Read the following extract and complete the activities given below:

2

here is a revolution in the life style of people which has been affected by Big Data. Our food habits, our health are, our travelling, our scientific pursuits, you name it and everything has changed 360 degrees. The massive data available with us can really work wonders. Friends, do you know what happens when we like a post on facebook or share a post on WhatsApp, visit any website, make online purchases, or watch videos? Yes whatever activity we do online is recorded, monitored and analysed. So a huge amount of data is collected. Let me give you an idea of how huge the data might be. Big Data can be petabytes or exabytes of data consisting of billions to trillions of records of millions of people- all from different sources, for example web, sales, customer contact centre, social media, mobile data and so on. The data available to industries and companies is continuously increasing in volume, variation, velocity, veracity and value. Such a Big Data is easy to obtain but so massive that it challenges the current computing technologies and hence Big Data analytics is used to give insights that were previously incomprehensible. Big Data analytics is the complex process of examining large and varied data sets or Big Data to uncover information- such as hidden patterns, unknown correlations, market trends and customer preferences. With such a huge data available with the industries they can have numerous advantages hence all the industries are trying to reap the maximum benefit from it. Many industries have advanced by miles from their competitors. It's not the amount of data that is important but what the organizations do with the data is what matters.

Complete the web:

Big Data has affected

Explain, with examples, how a huge amount of data is collected.

Describe how big data is increasing in volume, variation, velocity, veracity and value.

In your opinion, how can industries benefit? Explain with example.

Language Study:

- Whatever activity we do online is recorded, monitored and analyzed. [Rewrite using 'either..or']
- Big Data analytics is the complex process of examining large and varied data sets or Bog Data to uncover information. [Frame a Wh-Question get the underlined part as the answer]

From the extract, find the antonyms of the following words-

i. Understandable	ii. Tiny	iii. Sales	iv. Simple

2. [A] Read the following extract and complete the activities given below:

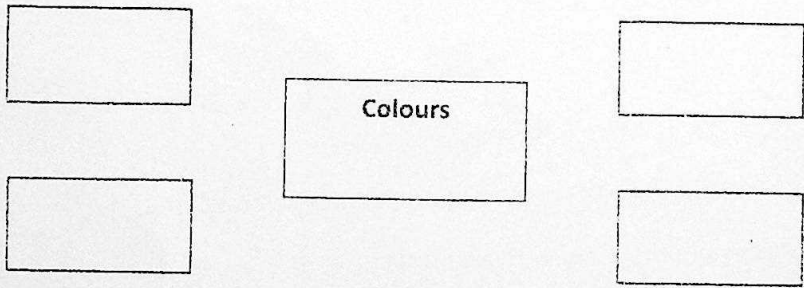
Indian Weavers – Sarojini Naidu

WEAVERS, weaving at break of day,
Why do you weave a garment so gay?
Blue as the wing of a halcyon wild,
We weave the robes of a new-born child.

Weavers, weaving at fall of night,
Why do you weave a garment so bright?
Like the plumes of a peacock, purple and green,
We weave the marriage-veils of a queen.

Weavers, weaving solemn and still,
What do you weave in the moonlight chill?
White as a feather and white as a cloud,
We weave a dead man's funeral shroud.

Global Understanding: Complete the web below showing the different colours weaved by the weavers.

Mention the different colours compared to in the poem.

Give reason: In the first two stanzas comparison is made between two living things while in the last stanza comparison is with a non-living thing because _____

Personal response: Have you ever visited a weaver's house and seen how they work? Share your experience.

Poetic Devices: Identify and explain the figures of speech in the following lines-

- 1. Blue as the wing of halcyon wild
- 2. Weavers, weaving solemn and still

With indoor complaints, libraries, quarrelous criticisms,
 g and content I travel the open road.
 arth, that is sufficient,
 ot want the constellations any nearer,
 w they suffice for those who belong to them.
 ere I carry my old delicious burdens,
 y them, men and women, I carry them with me wherever I go,
 ar it is impossible for me to get rid of them,
 filled with them, and I will carry them with me to the end.

- About the poem/poet and the title
- The theme
- Poetic style
- The language/poetic devices used in the poem
- Special features
- Messages, Values, Morals in the poem
- r opinion about the poem

Writing Skill

Mind Mapping: 04

Imagine you are going to invite your friends for a small party at your home on an occasion like your birthday celebration. Prepare a mind mapping plan of about 10 to 15 different points.

Drafting Virtual Message: 05

Your brother's class teacher-phones- your brother has to bring his project to school next day-power point presentation- formal dress- evaluation will be done.

Your brother is not at home and you have to go for a wedding. Draft a message for him.

Literary Genre: Novel 06

Identify the True and False Statements. 03

- Don Quixote was written by Cervantes.
- The epistolary novel tells its story through letters or diary entries.
- A novella is longer than a full-length novel.
- The word picaresque comes from Latin meaning "hero."
- Rajmohan's Wife is considered one of the first Indian novels in English.
- The Gothic novel focuses mainly on humor and everyday life.

4. (2) Answer the following questions in about 50 words.

a. Explain the word 'Novella'.

b. Name the six elements of a novel.

***** ALLTHEBEST *****

Oct-2025
Urdu - Std-XII Terminal Exam

نمبرات ۵۰

بارہویں جماعت

وقت دو گھنٹے

- ہدایات :- (۱) سرگرمی کے مطابق ان کے جواب مکمل جملے میں لکھنا لازمی ہے۔
(۲) سرگرمی نامے میں دی ہوئی ہدایات کے مطابق خاکے صرف پین سے بنائیں۔
(۳) خوشخطی اور صفائی کا خیال رکھیں۔

حصہ اول: نثر - کل نمبرات (20)

سوال نمبر ۱۔ (الف): درج ذیل تدریسی اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایت کے مطابق مکمل کیجیے۔
(۱) درج ذیل مفہوم کے جملے لکھ کر خاکہ مکمل کیجیے۔

[۲]

- (۱) تنہا آدمی کا خدا ہی مددگار ہوگا۔
(۲) گھوڑا پچھلی ٹانگوں پر کھڑا ہونے لگا۔
(۳) یہ نہیں جانتے کہ کسے چھیڑا ہے!
(۴) تھوڑی دیر میں گھوڑا قابو میں آ گیا۔

درحقیقت میرے لیے جگہ رات کے پڑاؤ کی یہاں سے بہت دور تھی۔ میں گھوڑے پر سوار گنتا تادگی چلتا چلا جا رہا تھا۔ سانسے ایک پلیا تھی جس کے نیچے نالہ ابھی خشک تھا پلیا کے ورلی طرف ایک بڑھیا، نہایت تباہ حال نظر آئی۔ مجھ دیکھتے ہی اس نے کچھ دعائیہ لہجے میں مگر ذرا بلند آواز میں پکارا، اکیلے دیکھے کا اللہ بیل! پھر اس نے بہت مسکین لیکن پھر بھی بلند آواز میں مجھ سے کہا، اللہ کی راہ میں کچھ دے دو بیٹا۔ یہ وہ دکھیا پر ترس ترس کھاؤ۔ میں نے سوچا سفر میں ہوں، نیک کام کے لیے جا رہا ہوں، اس وقت اسے کچھ دے دوں تو نیک شگون ہوگا۔ پھر میں نے گھوڑا آہستہ کیا اس کو بڑھیا کی طرف موڑ کر جھکا شلو کے کی جیب میں ہاتھ ڈالا کہ کچھ نکال کر بڑھیا کو دے دوں۔ یک رتبہ کسی نے مجھے پیچھے سے دھکا دیا۔ میں غصے میں اس کی طرف مڑ کر بدزبانی کرنے ہی، الا تھا کہ کسی اور نے ایک دھکا اور دیا۔ میں بے قابو ہو کر بائیں طرف کو لڑکھڑایا۔ گھوڑا الف ہونے لگا۔ راستے میں میرے ہاتھ سے نکل گئی۔ گھوڑا الف ہو کر کدھر گیا، یہ میں نہ دیکھ سکا کہ کسی نے اتنی دیر میں میرے سر پر کالا کپڑا ڈال کر مجھے اندھا کر دیا تھا۔ کپڑا اتنا موٹا اور سینے کی بدبو سے بھرا ہوا تھا کہ مجھے ابکانی آگئی اور میری سانس رکنے لگی۔ کپڑا فوری طور پر میری گردن پر کس دیا گیا تو میں سمجھا کہ یہ بٹ مار ہیں۔ جان نہ بچے گی، میری بیٹی کا کیا ہوگا میں نے کمر سے خنجر نکالنا چاہا کہ ایک دو کو ختم ہی کر دوں۔ یہ نہیں جانتے کہ کس کے گھر بیجانا دیا ہے۔ ایک دو کو تو مار ہی کر مروں گا۔

میری سانس اب بلکل ہی رکی جا رہی تھی۔ ابکائیوں اور خنجر نکالنے کے لیے ہاتھ پاؤں مارنے کی کوششوں میں سانس ٹوٹی جاتی تھی۔ میں نے پوری قوت سے جلا کر ان کو برا بھلا کہنا چاہا لیکن اب تک میری مشکلیں بھی کسی لی گئی تھیں۔ میری کمر میں ہیبانی بندھی ہوئی تھی

اسے نہایت صفائی سی کاٹ کر نکال لیا گیا۔ گھوڑے کی نہہنہانے کی آواز سنائی دی۔ پھر کسی نے اس کو چکارا اور چپ کیا۔ گھوڑوں کی چوری میں بھی ظالم اس نضب کے مشاق تھے کہ بہ ظاہر گھوڑا بھی پلک جھپکتے ہی آرام ہو گیا۔ سارا کام مکمل خاموشی میں ہوا تھا۔ پھر میرے سر پر سے کپڑا کھینچ لیا گیا لیکن اس سے پہلے کہ میں کچھ کر سکتا میرے منہ میں ایک اور کپڑا پہلے سے بھی زیادہ بدبودار اور متعفن ہٹولس کر ساتھ ہی ساتھ آنکھوں پر پٹی باندھ دی گئی۔ پھر کچھ دوڑتے ہوئے قدموں اور گھوڑے کی ہلکی ٹاپ کی آواز۔ دونوں آوازیں بہت مدہم ہو کر غائب ہو گئیں۔ کسی کے سانس لینے کی بھی آواز نہ سنائی دیتی تھی، بات کرنے یا کھانسنے کھنکھارنے یا ہنسنے کی تو بات ہی کیا تھی۔ میں یہ تو سمجھ ہی گیا کہ یہ پرلے درجے کے مشاق بٹ مار ہیں اور وہ بڑھیا ان سے ملی ہوئی تھی لیکن یہ بھی تھا کہ وہ مجھے جان سے مارنا نہ چاہتے تھے۔ ان کا نشانہ یہ تھا کہ مجھے بے دست و پا کر کے چھوڑ دیں اور اتنی دور نکل جائیں کہ میں ان کا تعاقب نہ کر سکوں اور نہ کسی کو آگاہ ان کے بارے میں کہ سکوں۔

[۶۵]

(۲) درج ذیل جملوں کے صحیح متبادل جواب تلاش کر کے لکھیے۔

- (۱) میں نے سوچا سفر میں ہوں۔
- (الف) غلط کام کے لیے جا رہا ہوں۔
- (ب) اچھے کام کے لیے جا رہا ہوں۔
- (ج) نیک کام کے لیے جا رہا ہوں۔
- (د) برے کام کے لیے جا رہا ہوں۔

- (۲) پلیا کے ورلی طرف۔
- (الف) ایک عورت نظر آئی۔
- (ب) ایک بچی نظر آئی۔
- (ج) ایک بوڑھا نظر آیا۔
- (د) ایک بڑھیا نظر آئی۔

- (۳) ان کا نشانہ محض یہ تھا کہ مجھے۔
- (الف) بے دست و پا کر کے چھوڑ دیں
- (ب) تنہا چھوڑ دیں
- (ج) مار کر چھوڑ دیں
- (د) راستے میں چھوڑ دیں

- (۴) سارا کام مکمل۔
- (الف) اندھیرے میں ہوا
- (ب) خاموشی میں ہوا
- (ج) سناٹے میں ہو
- (د) تاریکی میں ہوا

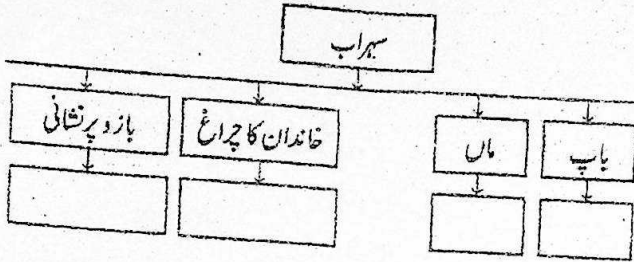
[۶۶]

(۳) نیک شگون اور بد شگونی کے بارے میں اظہار خیال کیجیے۔

(سیما) درج ذیل درسی اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں و آیات کے مطابق مکمل کیجئے۔

(1) شجری خاکہ مکمل کیجئے۔

(2)

سہراب : بھاگ جا، بھاگ جا! اس دنیا سے کسی دوسری دنیا میں بھاگ جا۔ تو نے سام و زبیران کے خاندان کا چراغ بجھا دیا ہے۔ تاریک جنگوں میں، پھاڑوں کے غاروں میں، سمندر کی تہ میں، تو کہیں بھی جا کر چھپے لیکن میرے باپ رستم کے انتقام سے نہ بچ سکے گا۔

رستم : (چونک کر کھڑا ہو جاتا ہے) کیا کہا؟ تو رستم کا بیٹا ہے؟

سہراب : ہاں۔

رستم : تیری ماں کا نام؟

سہراب : تمینہ۔

رستم : تیرے اس دعوے کا ثبوت؟

سہراب : اس بازو پر بندھی ہوئی میرے باپ رستم کی نشانی۔

رستم : جھوٹ، غلط، ڈو دھوکا دے رہا ہے۔ مجھے پاگل بنا کر اپنے آپ کو انعام لینا چاہتا ہے۔ (گھبراہٹ کے ساتھ سہراب کے بازو کا کینڑا پھاڑ کر اٹا دیا ہوا ہمدردی دیکھتا ہے) وہی ہمدردی، وہی نشانی (سر پیٹ کر) کیا کیا! کیا کیا! اندھے، پاگل،

جلاؤ، یہ کیا کیا!..... شیر جیسا خوش خوار، بھینڑے جیسا نکالم، رچھو جیسا سوزی

(3)

حیوان بھی اپنی اولاد کی جان نہیں لیتا لیکن تو انسان ہو کر حیوان سے زیادہ خونی اور
جہنم سے زیادہ بے رحم بن گیا۔

توڑ ڈالا اپنے ہی ہاتھوں سے او ظالم اے
تیرا نقشہ، تیرا ہی چہرہ جس آئینے میں تھا

(۲) درج ذیل سرگرمیوں کو ایک ایک جیلے میں کھل کیجئے۔

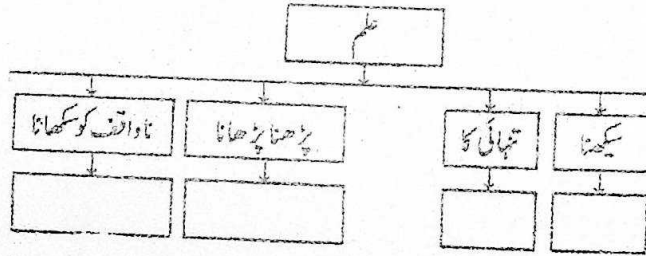
(i) رستم کا گھبراہٹ میں کیا جانے والا عمل۔

(ii) سہراب کے منہ سے اپنا نام من کر رستم کا رد عمل لکھئے۔

(۳) "والدین کی شفقت" پر اپنے خیالات تحریر کیجئے۔

(۶) درج ذیل غیر درسی اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایت کے مطابق
کھل کیجئے۔

(۱) خاکہ کھل کیجئے۔

علم سیکھو، کیوں کہ اللہ تعالیٰ کے لئے علم سیکھنا خشیت، اسے حاصل
کرنے کی کوشش کرنا عبادت، اس کا پڑھنا پڑھانا شیخ، اس کی جستجو جہاد، ناواقف کو
سکھانا صدق اور اس کی اہمیت رکھنے والوں کو بتانا قراب کا ذریعہ ہے۔ نیز علم تنہائی
کا سائنسی، دین کا راہ نمائے، خوش حالی و نیک ذہنی میں مددگار، دوستوں کے نزدیک
وزیرِ قریبی، لوگوں کے نزدیک قریب اور ہمت کی راہ کا مینار ہدایت ہے۔ اس کے
بے انتہائی کاموں کو اور علم ہے اور انھیں سمجھائی میں راہ نمائے۔ قرابت

سرداری عطا کرتا ہے۔ جن کی بیروی کی جاتی ہے، وہ بھلائی کے راہ نما ہوتے ہیں، جن کے نفس قدم پہ چلا جاتا ہے اور جن کے افعال کو نمونہ بنایا جاتا ہے۔ فرشتے ان کی دوستی کے خواہاں ہوتے ہیں اور اپنے پردوں سے ان کو چھوتے ہیں۔ ہر خشک اور عمران کے لئے مغفرت طلب کرتا ہے، یہاں تک کہ سمندر کی مچھلیاں، جان دار، خشکیوں کے درندے اور جانور، آسمان اور اس کے ستارے تک۔ علم ہی کے ذریعے اللہ کی اطاعت و عبادت کی جاتی ہے۔ اس کی حمد و ثنا ہوتی ہے۔ علم ہی سے پرہیزگاری ہوتی ہے۔ اسی سے صلہ رحمی کی جاتی ہے، اسی سے حلال اور حرام جانا جاتا ہے۔ وہی راہ نما اور عمل اس کا پیروکار ہے۔ بد بخت اس سے محروم رہتے ہیں۔

(۲) ہدایت کے مطابق ذخیرۃ الفاظ کی سرگرمیاں مکمل کیجئے۔ (۲)

(۱) ”آسودہ حالی“ کا ہم معنی لفظ درج ذیل متبادلات میں سے چن کر لکھیے۔

(الف) بد حالی

(ب) خوش حالی

(ج) جان دار

(د) خوش قسمت

(ii) ”عبادات“ کا واحد اقتباس سے تلاش کر کے لکھیے۔

(۳) علم کی اہمیت اور افادیت کے بارے میں اپنی رائے تحریر کیجئے۔ (۲)

حصہ ۲: نظم / غزل / قطعہ / رہائی۔ کل نمبرات 16

(الف) درج ذیل درسی نظم کے اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایت کے مطابق (6) سوال 2 :- مکمل کیجئے۔

حصہ ۲ : نظم / غزل / قطعہ / رباعی۔ کُل نمبرات : 16

سوال 2 :- (الف) درج ذیل درسی نظم کے اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایت کے مطابق مکمل کیجئے۔

(2)

(۱) متعلقہ الفاظ سے خاکہ مکمل کیجئے۔

	← ڈرتے ہو

زندگی سے ڈرتے ہو
 زندگی تو تم بھی ہو، زندگی تو ہم بھی ہیں
 آدمی سے ڈرتے ہو
 آدمی تو تم بھی ہو، آدمی تو ہم بھی ہیں
 آدمی زباں بھی ہے، آدمی بیاں بھی ہے
 اس سے تم نہیں ڈرتے
 حرف اور معنی کے رشتہ ہائے آہن سے، آدمی ہے وابستہ
 آدمی کے دامن سے زندگی ہے وابستہ
 اس سے تم نہیں ڈرتے

(6)

”ان کہی“ سے ڈرتے ہو
جو ابھی نہیں آئی، اس گھڑی سے ڈرتے ہو
اس گھڑی کی آمد کی آگہی سے ڈرتے ہو

پہلے بھی تو گزرے ہیں
دور نارسائی کے ”بے ریا“ خدائی کے
پھر بھی یہ سمجھتے ہو، بیچ آرزو مندی
یہ شب زباں بندی، ہے رہ خداوندی
تم مگر یہ کیا جانو
لب اگر نہیں ملتے، ہاتھ جاگ اٹھتے ہیں
ہاتھ جاگ اٹھتے ہیں، راہ کا نشان بن کر
نور کی زباں بن کر
ہاتھ بول اٹھتے ہیں، صبح کی اذواں بن کر
روشنی سے ڈرتے ہو
روشنی تو تم بھی ہو، روشنی تو ہم بھی ہیں
روشنی سے ڈرتے ہو

(2)

درج ذیل فقروں/جملوں کے لئے صحیح متبادل تلاش کر کے لکھئے۔

(۲)

(i) آدمی کا دامن
(الف) موت کی دابھگی
(ب) زندگی کی دابھگی
(ج) بخت کی پوشیدگی
(د) جہنم کا وقوع

(ii) لب اگر نہیں ملتے
(الف) دل پکار اٹھتا ہے
(ب) ہاتھ بول اٹھتے ہیں
(ج) ہاتھ جاگ اٹھتے ہیں
(د) ہاتھ بندھ جاتے ہیں

(iii) ہاتھ بول اٹھتے ہیں

- (الف) اذان کی صبح بن کر (ب) موذن کی اذان بن کر
(ج) موذن کی آواز بن کر (د) صبح کی اذان بن کر

(iv) آپ ہم سب روشنی ہیں پھر بھی

- (الف) روشنی سے ڈرتے ہیں (ب) آدمی سے ڈرتے ہیں
(ج) رشتوں سے ڈرتے ہیں (د) آئین سے ڈرتے ہیں

(۳) درج ذیل مصرعوں کی استفسانی وضاحت کیجئے۔ (2)

’اُن کہی سے ڈرتے ہو
جو ابھی نہیں آئی، اس گھڑی سے ڈرتے ہو
اس گھڑی کی آمد کی آگہی سے ڈرتے ہو

(ب) درج ذیل درسی غزل کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق عمل کیجئے۔ (6)

(۱) درج ذیل کے لئے مناسب لفظ یا الفاظ لکھئے۔ (2)

- (i) کعب داؤد میں یکساں ہے
(ii) شاعر کے لیے ایک کھیل
(iii) دشمن نظر آتا ہے
(iv) چشم تر پردامن کا گوشہ رہنے کی وجہ

ادب تا چند، اے دستِ ہوس، قاتل کے دامن کا
سنجھل سکتا نہیں اب دوش سے بوجھ اپنی گردن کا
بہار اک دل کے داغوں نے دکھائی چشمِ قاتل کو
دبان زخمِ سینہ بن گیا دروازہ گلشن کا
کز اپن آگے مردانِ خدا کے چل نہیں سکتا
کعب داؤد میں یکساں ہے عالمِ موم و آہن کا
در فردوس پر رضواں سے رخصت کون لیتا ہے
سمجھتا ہوں میں کھیل اک، پھاندنا دیوارِ گلشن کا

ہوتی ہے مردم دنیا کی صورت سے یہ بیزاری
گماں ہوتا ہے اپنے سایے پر بھی ہم کو دشمن کا
ستایا ہے نہایت انقلاب و ہر نے ہم کو
رہا کرتا ہے چشم تر کے اوپر گوشہ دامن کا
کیا اک آن میں تیغ قضا نے صاف دو ٹکڑے
گماں ہی رہ گیا دشمن کو آتش، اپنے جوشن کا

(۲) درج ذیل سرگرمیاں ایک جملے میں مکمل کیجئے۔

- (i) سینے کے زخموں کا منہ جو بنا ہے، اسے لکھئے۔
(ii) تیغ قضا نے جس کے دو ٹکڑے کر دیے، اس کا نام لکھئے۔

(۳) درج ذیل شعر کی استحصانی وضاحت کیجئے۔

ادب تا چند، اسے دست ہوں، قاتل کے دامن کا
سنجھل سکتا نہیں اب دوش سے بوجھ اپنی گروں کا

(۴) درج ذیل شعری اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے استحصان کلام کی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔

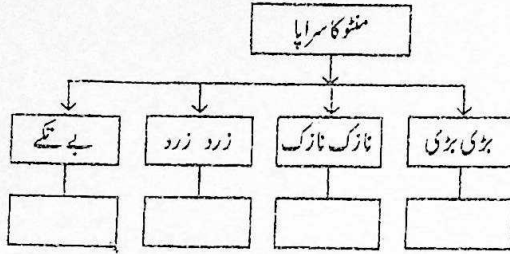
- (۱) درج ذیل فقروں کے لئے متعلقہ لفظ / الفاظ لکھ کر سرگرمی مکمل کیجئے۔
- (i) اندیشہ باطل :
- (ii) افسوس! جس کا اہتمام نہیں کیا :
- (iii) ناکام لوٹے ! :
- (iv) جو کام کرنا تھا :

اندیشہ باطل سحر و شام کیا
عقلی کا نہ ہائے، کچھ سرانجام کیا
ناکام چلے جہاں سے، افسوس! نہیں
کس کام کو یاں آئے تھے، کیا کام کیا

(۲) اندیشہ باطل سحر و شام کیا، اس مصرع کی استحصانی وضاحت کیجئے۔

حصہ ۳ : اضافی مطالعہ۔ کل نمبرات 6

- سوال 3 :- (الف) درج ذیل اضافی مطالعہ کے اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔
- (1) درج ذیل شبکی خاکہ مکمل کیجئے۔
- (2)

دوسرے لیے ہم دونوں پوری تندی سے بحث کر بحث کرنے لگے کہ دو تین بار بات الجھ گئی، لیکن ذرا سا تکلف باقی تھا، لہذا دوسری ملاقات کے لیے اٹھارکھن۔ کئی گھنٹے ہمارے جڑے مشینوں کی طرح مختلف موضوعات پر جھلے گزرتے رہے اور میں نے جلد ہی معلوم کیا کہ میری طرح منشو بھی بات کا نینے کا عادی ہے۔ پوری بات سننے سے پہلے ہی ذول پڑتا ہے اور جو رہا سہا تکلف تھا، وہ بھی غائب ہو گیا۔ باتوں نے بحث اور بحث نے باقاعدہ نوک جھونک کی صورت اختیار کر لی اور صرف چند گھنٹوں کی جان پہچان کے بل بوتے پر ہم نے ایک دوسرے کو نہایت ادنیٰ قسم کے لفظوں میں احسن، بھگتی اور سچ بحث کہہ ڈالا۔

گھمسان کے بیچ میں نے ایک بار کنارے ہو کر غور سے دیکھا۔ مونسے مونسے نیشوں کے پیچھے لپکتی بڑی بڑی سیاہ پتلیوں والی آنکھیں جنھیں دیکھ کر مجھے بے ساختہ مور کے پر یاد آ گئے۔ مور کے پر اور آنکھوں کا کیا جوڑ؟ یہ مجھے کبھی نہ معلوم ہو سکا۔ مگر جب بھی میں نے ان آنکھوں کو دیکھا، مجھے مور کے پر یاد آ گئے۔ شاید رعنت اور گستاخی کے ساتھ ساتھ ان کے سر کے پر کی اور رتی قسم کی آنکھوں کو دیکھ کر دل دھک سے رو گیا۔ انھیں تو میں نے کبھی دیکھا ہے۔ بہت قریب سے دیکھا ہے۔ تہنہ

لگاتے، سنجیدگی سے مسکراتے، طنز کے نشتر برساتے اور پھر نزع کے عالم میں پھرتاتے، وہی نازک نازک ہاتھ پر، سر پر نوکرا بھر بال، پچکے زرد زرد گال اور کچھ بے نکلے سے دانت۔ نہ جانے کس بات پر میں نے کہا، ”یہ بالکل غلط ہے“ اور ہم باقاعدہ لڑ پڑے۔

(۲) درج ذیل کے لیے صحیح متبادل تلاش کر کے لکھئے۔

(۱) ہم دونوں پوری تندی سے بحث کر.....

(الف) بات کرنے لگے (ب) گفتگو کرنے لگے

(ج) بحث کرنے لگے (د) تکرار کرنے لگے

(ii) کئی کھٹے ہمارے جزے مشینوں کی طرح مختلف موضوعات پر.....

(الف) جیسے کترتے رہے (ب) جھلے بناتے رہے

(ج) جیسے کاٹتے رہے (د) جھلے جھاتے رہے

(iii) جب بھی ان آنکھوں کو میں نے دیکھا مجھے.....

(الف) سور کے پیر یاد آ گئے (ب) سور کے پر یاد آ گئے

(ج) سور کا سر یاد آ گیا (د) سور کی آنکھیں یاد آ گئیں

(iv) طنز کے نشتر برساتے اور نزع کے.....

(الف) عالم میں گھبراتے (ب) عالم میں شرباتے

(ج) عالم میں پھرتاتے (د) عالم میں مسکراتے

(۳) بحث اور گفتگو سے میں فرق بیان کیجئے۔

(2)

(1B)

(۲) درج ذیل اشعار میں سے کسی ایک شعر میں آنے والی تینوں کا نام لکھئے۔

- (1) (i) چشم غضب سے نیم نگہ میرے واسطے
اک نیچے ہے زہر میں گویا بجھا ہوا
- (ii) بلندی سٹ، سرج پکڑیا جو پستی
کیا مغرب کے جامعہ میں بستی

(3) درج ذیل اشعار میں سے کسی ایک شعر کی تقطیع کیجئے اور بحر کا نام لکھئے۔

- (i) صبا خاکِ دل سے بچا اپنا دامن
ابھی اس میں چنگاریاں اور بھی ہیں
- (ii) عطا کر دے وہی طاقت جو اک دن تھی مرے بس میں
جوئی کا لہو پھر جوش مارے میری نس نس میں

حصہ ۵ : اطلاقی تحریر۔ کل نمبرات : ۱۵

سوال 5 :- (الف) کورونا وائرس سے پھیلنے والی بیماری کو ڈی۔ 19 سے متعلق طلبہ کو احتیاطی تدابیر سے واقف (۲) کرانے کے ضمن میں علاقہ کے مشہور ہسپتال کی ایک نرس سے انٹرویو کے صرف سوالات ترتیب دیجئے۔

(ب) آپ کے شہر میں شروع ہونے والی نئی لائبریری کا تعارف نامہ ترتیب دیجئے۔ (2)

- (i) نام، پتہ، ای میل۔
- (ii) لائبریری میں موجود کتابیں لکھئے۔
- (iii) لائبریری کے اوقات۔
- (iv) سہولیات۔

प्रथम सत्र कृतीपत्रिका

बारावी - मराठी

वेळ : २ तास

गुण - ५०

कृतीपत्रीकेसाठी सूचना :

१. आकलन कृती व व्याकरण या मधील आकृत्या किंवा चौकटी पेनाने अथवा पेन्सिलीने काढाव्यात .
२. स्वचता, निटनिटकेपणा व लेखन नियमांनुसार लेखन यांकडे जाणीवपूर्वक लक्ष द्यावे.

भाग १ : गद्य गुण- १२

प्रश्न 1. अ) खालील उताऱ्याच्या आधारे सुचनेनुसार कृती पूर्ण करा :

(८)

(य) कारण लिहा :

१

लेखकाला स्वतःला दातांबद्दल मुळीच प्रेम वाटत नाही; कारण-.....

(र) एका वाक्यात लिहा :

१

दातांशी निगडित म्हणी व शब्दप्रयोग कोणत्या गोष्टींचे प्रत्यंतर घडवतात ?

(२) आकृती पूर्ण करा :

२

दात सोडून एखाद्या माणसाला
गुंतवणाऱ्या चार गोष्टी

मला स्वतःला तर दातांबद्दल मुळीच प्रेम वाटत नाही. कारण लहानपणी मला दात येत असताना त्यांनी घरातल्या माणसांना रडवले होते म्हणे! अर्थात हे सर्वस्वी खरे असेलच असे नाही. त्यांच्याबरोबर मीही रडलो असलो पाहिजे. दात आल्यानंतरही मी दिसेल त्याला चावत असे अशीही एक दंतकथा ऐकून अजूनही कित्येक नातेवाईक माझ्यापासून दूर पळतात. आता मी दिसेल त्याला मुळीच चावत नाही. कारण चावण्याची हौस अनेकदा स्वतःचीच मनगटे चावून चावून भागली आहे! पण माझ्या दातांनी मला एवढा उपद्रव दिला आहे, की त्या मानाने दुसऱ्यांना झालेला उपद्रव काहीच नाही आणि म्हणूनच दातांबद्दल मला दातांत धरता येईल एवढासुद्धा आदर राहिलेला नाही. माझ्याप्रमाणे मराठी भाषेलाही दातांबद्दल आदर नाही असेही मला नंतर आढळून आले. कारण मराठी भाषेत अशी म्हण किंवा शब्दप्रयोग नाही ज्यात दातांबद्दल मंगल भावना व्यक्त झाली आहे. ज्या म्हणी व शब्दप्रयोग दातांशी निगडित आहेत, त्या दारिद्र्य, भिकारपणा, असभ्यपणा यांचे प्रत्यंतर घडवणाऱ्या आहेत. नाही म्हणायला प्रेमविह्वल कवींनी प्रेयसीच्या दातांना कुंदकळ्यांपर्यंत नेऊन पोचवले असेल तेवढाच अपवाद ! तरी पण केवळ प्रेयसीच्या दातांत जीव अडकून तिच्या प्राप्तीसाठी झगडणाऱ्या प्रियकराचे उदाहरण माझ्या तरी ऐकिवात नाही. डोळे, रंग, ओठ, एखादा तीळ, एखादी खळी माणसाला - गुंतवतात; पण दात पाहून वेडा झालेला प्रियकर मला अजून - भेटावयाचा आहे.

३. लेखकाचे दातांबद्दलचे मत तुमच्या शब्दांत लिहा ?

४

प्रश्न १. ब) खालील उताऱ्याच्या आधारे सुचनेनुसार कृती पूर्ण करा :

(४)

१. (य) चौकटी पूर्ण करा :

२

१. आनंदाला आकर्षित करणारा

—————→

२. आनंदाच्या झऱ्याचा उगमाचे ठिकाण

—————→

(२) उताऱ्यात आलेली म्हण लिहा :

आनंद सगळ्यांनाच हवा असतो... पण आपला आनंद नेमका कशात आहे, हे अनेकांना कळत नसतं. आनंद म्हणजे नेमकं काय हेही उलगाडलेलं नसतं. कुठे असतो हा आनंद ? कुठे नसतो हा आनंद ? आनंदी आनंद गडे, जिकडे तिकडे चोहीकडे ! ही फक्त कविकल्पनाच नव्हे, तेच सत्य आहे, किंबहुना शाश्वत सत्य आहे !

आनंदाची गंमत अशी आहे, की तुम्ही शोधू लागलात, की तो दडून बसतो, पकडू गेलात, की हातातून निसटतो. आनंदासाठी जितका आटापिटा कराल, तितका तो हुलकावण्या देतो. जितका सहजपणे घ्याल, तितका आनंद सहज प्राप्त होतो. आनंद असतोच. तो अनुभवता मात्र यावा लागतो.

आनंदाच्या बाबतीत कळसा काखेत असूनही आपण गावाला वळसा घालीत असतो. आनंद आपण बाहेर शोधत असतो आणि तो मात्र आत असतो. आनंद आपल्या मनातच असतो. आनंदाच्या झऱ्याचा उगम आपल्या अंतरंगातच असतो.

हे खरं आहे, की आनंद सर्वत्र असतो; पण अंतरंगात आनंद असेल, तरच तो अनुभवता येतो. आनंदाचं नातं जुळतं, ते फक्त आनंदाशी. आनंदाला आकर्षित करतो, तो फक्त आनंदच. आनंदाला प्रसवतो, तोही आनंदच.

३. 'सौंदर्य जसं पाहणाऱ्याच्या दृष्टीत असतं, तसा आनंद घेणाऱ्याच्या वृत्तीत असतो,' या विधानाबाबत तुमचे मत लिहा. ?

२

भाग २ : पद्य गुण-१२

प्रश्न 2. अ) पुढील कवितेच्या आधारे दिलेल्या सूचनांनुसार कृती पूर्ण करा :

(८)

(१) चौकटी पूर्ण करा :

२

१) रामांचीत होणारी

—————→

.....

२) लाजणाऱ्या

—————→

.....

(२) कारणे लिहा :

२

१) कवी आषाढघनाला थांबायला सांगतो, कारण

२) कवीने आषाढघनाला घडीभर उघडण्यास सांगितले, कारण

रे थांब जरा आषाढघना

बघु दे दिठि भरुन तुझी करुणा

कोमल पाचूंचीं हीं शेतें

प्रवाळमातीमधलीं औतें

इंद्रनीळ वेळूंचीं बेतें

या तुझ्याच पदविन्यासखुणा

रोमांचित ही गंध-केतकी

फुटे फुलीं ही सोनचंपकी
 लाजुन या जाईच्या लेकी
 तुज चोरुन बघती पुन्हापुन्हा
 उघड गगन, कर घडिभर आसर
 आणि खुलें कर वासरमणि-घर
 वाहूं दे या तव किमयेवर
 कोवळ्या नव्या हळदुव्या उन्हा

(३) आषाढघनांच्या आगमनानंतर तुमच्या परिसरातील होणाऱ्या बदलांचे वर्णन करा ? ४

प्रश्न २. आ) शेतकरी स्त्रियांच्या कष्टमय जीवनाचे वर्णन 'रोज मातीत' कवितेच्या आधारे लिहा (४)

किंवा

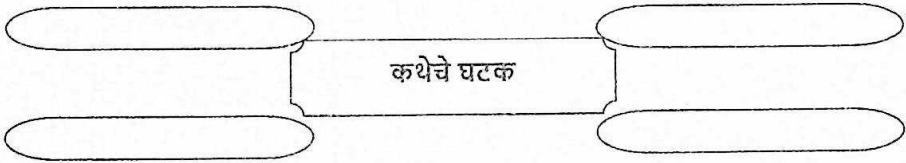
'आरशातील स्त्रीने आरशाबाहेरील स्त्रीशी केलेला संवाद हा स्वतःशीच केलेला सार्थ संवाद आहे', हे विधान स्पष्ट करा ?

भाग ३ - साहित्य प्रकार- कथा, शोध गुण-७

प्रश्न ३. अ) खालील उताऱ्याच्या आधारे सुचनेनुसार कृती पूर्ण करा : (४)

१. कृती पूर्ण करा :

२

(१) कथाबीज : कथाकार त्याच्या प्रतिभाशक्तीने एखाद्या घटनेत वास्तवाचे व कल्पनेचे रंग भरतो. हे करताना तो निसर्ग, समाज, सांस्कृतिक संदर्भ, बातावरण इत्यादी घटकांचे साहाय्य घेतो. या सर्व घटकांच्या मदतीने घटनामालिकेचे कथात्म साहित्यात रूपांतर होते; म्हणून कथेत 'घटना' हा महत्त्वाचा भाग ठरतो. कथेत या मूळ घटनेलाच 'कथाबीज' असे म्हणतात.

(२) कथानक : कथानकात घटना, प्रसंग, पात्रांच्या कृती, स्वभाववैशिष्ट्ये, वातावरण इत्यादींचे तपशील हळुवारपणे उलगडत जातात. कथेत कथानकातील घटकांचे एकत्रीकरण केले जाते. या एकत्रीकरणातून कथेची मांडणी आकाराला येते. हे कथानक उलगडताना त्यातील प्रवाहीपणही जपले जाते. कथाकाराच्या मनात कथेच्या अनुषंगाने निर्माण झालेला भावाशय वाचकांपर्यंत पोहोचवण्यासाठी कथन करणे हे कथानकाचे प्रयोजन असते.

(३) पात्रचित्रण : पात्रचित्रण हा कथेचा महत्त्वपूर्ण घटक आहे. पात्रचित्रणातून कथेचा आशय पुढे पुढे जात राहतो. कथाकार एखाद्या पात्राची वृत्ती, कृती, उक्ती, भावना, विचार, कल्पना, संवेदना, जीवनदृष्टी, जीवनपद्धती इत्यादींच्या चित्रणातून त्या व्यक्तीची शब्दरूप प्रतिमा तयार करत असतो. या शब्दरूप प्रतिमेला 'पात्र' असे म्हणतात. कथेतील पात्रांना वास्तवातील माणसांप्रमाणे रेखाटले जाते, म्हणून वाचकांची त्या पात्रांशी जवळीक साधली जाते. ही पात्रे कथाकाराची 'स्व' निर्मिती असते.

(४) वातावरण निर्मिती कथेला स्थळ-काळाबरोबरच सामाजिक, भौगोलिक, सांस्कृतिक, राजकीय इत्यादींनी युक्त वातावरण असते. या वातावरणाचा वाचकांवर परिणाम होऊन तो कथानकाशी एकरूप होतो. वातावरणाचा पट जितका सघन तितकी कथा सकस होते.

(५) नाट्यमयता/संघर्ष : कथेत चांगल्या-वाईटाचा संघर्ष असतो. त्यातूनच नाट्यमयता निर्माण होते. या संघर्षातूनच कथा उत्कर्षबिंदूपर्यंत पोहोचते. कथेत प्रत्येक वेळी संघर्ष किंवा नाट्य हे वाईट घटनांचेच असते असे नाही, तर आनंद आणि सुखात्मिक घटनांतूनही नाट्यमयता निर्माण होते. कथेच्या शेवटी कथेतील अनुभवांचा, घटनांचा उत्कर्षबिंदू नाट्यपूर्णरीतीने साधता येतो; पण तरीही कथानकाच्या ओघात स्वाभाविकपणे झालेला शेवट वाचकाला आकर्षित करतो.

२. 'कथा आजही लोकप्रिय आहे', या विधानाबाबतचे तुमचे मत स्पष्ट करा ?

२

प्रश्न ३. आ) खालीलपैकी कोणतीही एक कृती सोडवा

(३)

१. शोध कथेतील नायिका 'अनु' हिचे स्वभावचित्र रेखाटा ?
२. कथेचे दोन घटक सोदाहरण स्पष्ट करा ?

भाग ४- उपयोजित मराठी गुण -९

प्रश्न ४. अ) खालीलपैकी दोन कृती सोडवा.

(४)

- १) मुलाखतीचा हेतू स्पष्ट करा .
- २) मुलाखत घेतांना घ्यावयाची काळजी स्पष्ट करा .
- ३) माहितीपत्रक म्हणजे काय ? ते स्पष्ट करा .
- ४) माहितीपत्रकाची गरज असणारे क्षेत्र लिहा .

आ) खालील मुद्यांच्या आधारे कोणतीही एक कृती सोडवा .

(५)

१) 'मुलाखतीचा समारोप' पुढील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा :

मुद्दे : भाषिक कौशल्य - परिणामकारक निवेदन - अनपेक्षित समारोप - श्रोत्यांचा पतिसाद - मुलाखतीची यशस्विता.

२) खालील मुद्यांच्या आधारे 'माहितीपत्रक रचनेची' वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा .

मुद्दे : माहितीपत्रक म्हणजे कायमाहितीला प्राधान्य उपयुक्ततामाहितीपत्रकाचे वेगळेपण....आकर्षक मांडणी....भाषाशैली .

भाग ५- व्याकरण व लेखन गुण - १०

प्रश्न ५. कोणत्याही एक विषयावर २०० ते २५० शब्दांत निबंध लिहा

(१०)

१. तुम्ही अनुभवलेली पहाट
२. माझा आवडता खेळ
३. पावसाळ्यातील एक दिवस
४. इंटरनेट (आंतरजाल) खंडित झाले तर...
५. स्त्री- कुटुंबव्यवस्थेचा कणा

*****समाप्त*****

कृतिपत्रिका के लिए सूचनाएं :-

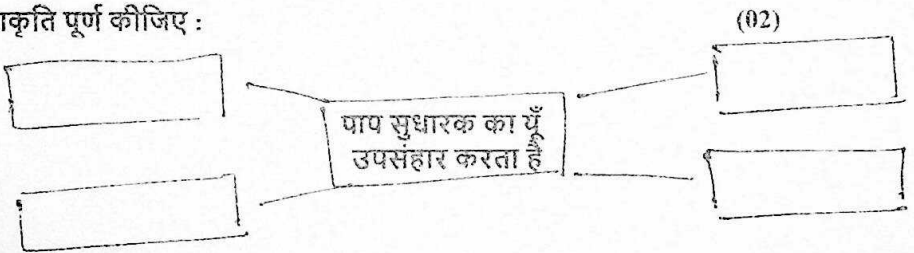
- सूचना के अनुसार गद्य, पद्य और द्रुतवाचन की कृतियों में आवश्यकतानुसार आकृतियों में उत्तर लिखना अपेक्षित है।
- सभी आकृतियों के लिए पेन का ही उपयोग करें।
- आकृतियों में उत्तर पेन से ही लिखना आवश्यक है।
- व्याकरण विभाग तथा रचना विभाग में पूछी गई कृतियों के लिए आकृतियों की आवश्यकता नहीं है।

विभाग - 1 गद्य (अंक - 13)

कृति - 1) अ). परिच्छेद पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ कीजिए :- (06)

पाप काँपता है और अब उसे लगता है कि इस वेग में वह पिस जाएगा-बिखर जाएगा। तब पाप अपना ब्रह्मास्त्र तोलता है और तोलकर सत्य पर फेंकता है। यह ब्रह्मास्त्र है श्रद्धा - इन क्षणों में पाप का नारा होता है "सत्य की जय! सुधारक की जय!" अब वह सुधारक की करने लगता है चरणवंदना और उसके सत्य की महिमा का गान और बखान। सुधारक होता है करुणाशील और उसका सत्य सरल विश्वासी। वह पहले चौंकता है, फिर कोमल पड़ जाता है और तब उसका वेग बन जाता है शांत और वातावरण में छा जाती है सुकुमारता पाप अभी तक सुधारक और सत्य के जो स्तोत्र पढ़ता जा रहा था, उनका करता है यूँ उपसंहार "सुधारक महान है, वह लोकोत्तर है, मानव नहीं, वह तो भगवान है, तीर्थकर है, अवतार है, पैगम्बर है, संत है। उसकी वाणी में जो सत्य है, वह स्वर्ग का अमृत है। वह हमारा वंदनीय है, स्मरणीय है, पर हम पृथ्वी के साधारण मनुष्यों के लिए वैसा बनना असंभव है, उस सत्य को जीवन में उतारना हमारा आदर्श है, पर आदर्श को कब, कहाँ, कौन पा सकता है?" और इसके बाद उसका नारा हो जाता है, "महाप्रभु सुधारक वंदनीय है, उसका सत्य महान है, वह लोकोत्तर है।"

(1) आकृति पूर्ण कीजिए :

(2). निम्नलिखित शब्दों के लिए गद्यांश में आए हुए चार प्रत्यययुक्त शब्द लिखिए। (02)

- (1). _____
- (2). _____
- (3). _____
- (4). _____

(3). 'समाज सुधारक समाज की बुराइयों को समाप्त करने में पूरी तरह असफल रहे' इस विषय पर अपने विचार 40 से 50 शब्दों में लिखिए। (02)

(आ). निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लगभग 80 से 100 शब्दों में लिखिए। (कोई दो) :- (06)

- (1). "बैजू बावरा संगीत का सच्चा पुजारी है" इस विचार को स्पष्ट कीजिए।

- (2). 'पाप के चार हथियार' पाठ का संदेश लिखिए।
 (3). निराला जी की चरित्रगत विशेषताएं स्पष्ट कीजिए।

- (इ). निम्नलिखित प्रत्येक प्रश्न का एक वाक्य में उत्तर लिखिए। (कोई एक) :- (01)
 (1). सुदर्शन जी ने इस लेखक की लेखन परंपरा को आगे बढ़ाया है।
 (2). 'निराला' जी का मूल नाम।

विभाग - 2 पद्य (अंक - 13)

- कृति 2)(अ) निम्नलिखित पद्यांश पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए: (06)

कछु कहि नीच न छेड़िए, भलो न वाको संग।
 पाथर डारै कीच मैं, उछरि बिगारै अंग ॥
 जो पावै अति उच्च पद, ताको पतन निदान।
 ज्यों तपि-तपि मध्याह्न लौं, अस्तु होतु है भान ॥
 जो जाको गुन जानही, सो तिहि आदर देत।
 कोकिल अबहि लेत है, काग निबौरी लेत ॥
 आप अकारज आपनो, करत कुबुध के साथ।
 पाय कुल्हाड़ी आपने, मारत मूरख हाथ ॥

- (1) आकृति पूर्ण कीजिए : (01)

(1). पद्यांश में प्रयुक्त पक्षियों के नाम -

(i) _____ (ii) _____

(2). उत्तर लिखिए।

(01)

(i). सूर्य इस समय तपता है - _____

(ii). अपने पैर पर कुल्हाड़ी मारने वाला - _____

- (र). निम्नलिखित शब्दों के लिए उपयुक्त पद्यांश में प्रयुक्त शब्द लिखिए। (02)

- (1). आम - _____
 (2). पत्थर - _____
 (3). साथ - _____
 (4). नीम का फल - _____

- (3). 'बुरी संगति का परिणाम' इस विषय पर अपने विचार 40 से 50 शब्दों में लिखिए। (02)

- (आ). निम्नलिखित मुद्दों के आधार पर 'नवनिर्माण' कविता का रसास्वादन कीजिए :- (06)

- (1). रचनाकार का नाम (01)
 (2). पसंद की पंक्तियाँ। (01)
 (3). पसंद आने के कारण। (02)
 (4). कविता की केंद्रीय कल्पना। (02)

अथवा

'गुरु निष्ठा और भक्ति भाव से ही मानव श्रेष्ठ बनता है' इस कथन के आधार पर 'गुरुबानी' कविता का रसास्वादन कीजिए।

- (इ). निम्नलिखित प्रत्येक प्रश्न का केवल एक वाक्य में उत्तर लिखिए। (कोई एक) :- (01)

- (1). त्रिलोचन जी के दो काव्य संग्रहों के नाम ।
- (2). दोहा छंद की विशेषता लिखिए ।

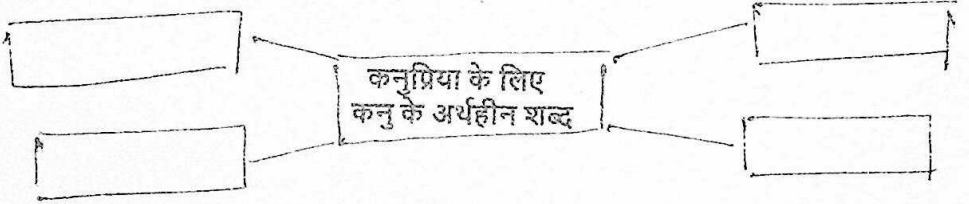
विभाग - 3 विशेष अध्ययन (अंक - 06)

कृति 3) निम्नलिखित काव्य पंक्तियों को पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए : (06)

कर्म, स्वधर्म, निर्णय, दायित्व,
शब्द, शब्द, शब्द.....
मेरे लिए नितांत अर्थहीन हैं।
मैं इन सबके परे अपलक तुम्हें देख रही हूँ
हर शब्द को अँजुरी बनाकर
बूँद-बूँद तुम्हें पी रही हूँ
और तुम्हारा तेज
मेरे जिस्म के एक-एक मूर्च्छित संवेदन को धधका रहा है
और तुम्हारे जादू भरे होठों से
रजनीगंधा के फूलों की तरह टप-टप शब्द झर रहे हैं
एक के बाद एक के बाद एक .
कर्म, स्वधर्म, निर्णय, दायित्व
मुझ तक आते-आते सब बदल गए हैं।

(1) कृति पूर्ण कीजिए:

(02)

(2). उपयुक्त पद्यांश में आए हुए शब्द युग्म ढूँढ कर लिखिए :

(02)

- (1). _____
- (2). _____
- (3). _____
- (4). _____

(3). ' व्यक्ति को कर्म प्रधान होना चाहिए ' इस विषय पर अपने विचार 40 से 50 शब्दों में लिखिए। (02)

विभाग - 4 व्यावहारिक हिंदी एवं परिभाषिक शब्दावली (अंक - 10)

कृति 4 (अ) निम्नलिखित का उत्तर 100 से 120 शब्दों में लिखिए। (06)

- (1) 'जो तोको कांटा बोए, बोय ताहि तू फूल', इस उक्ति का विचार पल्लवन कीजिए
अथवा

परिच्छेद पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए:

मैडम ! मेरा प्रश्न यह है कि फीचर किन-किन विषयों पर लिखा जाता है और फीचर के कितने प्रकार हैं?" "बहुत अच्छा, देखिए फीचर किसी विशेष घटना, व्यक्ति, जीव-जंतु, तीज-त्योहार, दिन, स्थान, प्रकृति-परिवेश से संबंधित व्यक्तिगत अनुभूतियों पर आधारित आलेख होता है। इस आलेख को कल्पनाशीलता, सृजनात्मक कौशल के साथ मनोरंजक और आकर्षक शैली में प्रस्तुत किया जाता है।"

सेहा ने सभी पर दृष्टि घुमाई। एक क्षण के लिए रुकी। फिर बोलने लगी, "फीचर के अनेक प्रकार हैं। उनमें मुख्य रूप से निम्नलिखित हैं :

- व्यक्तिपरक फीचर
- सूचनात्मक फीचर
- विवरणात्मक फीचर
- विश्लेषणात्मक फीचर सही और बालत
- साक्षात्कार फीचर
- दिज्ञापन फीचर

"मैडम ! हम जानना चाहते हैं कि फीचर लेखन करते समय कौन-सी सावधानियाँ बरतनी चाहिए?" उसी विद्यार्थी ने जिज्ञासावश प्रश्न किया।

"बड़ा ही सटीक और तर्कसंगत प्रश्न पूछा है आपने।" अब सेहा ने इस विषय पर बोलना प्रारंभ किया।

"फीचर लेखन में मिथ्या आरोप-प्रत्यारोप करने से बचना चाहिए।

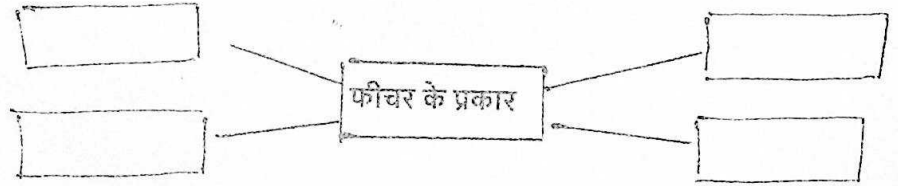
अति क्लिष्ट और आलंकारिक भाषा का प्रयोग बिलकुल भी न करें।

• झूठे तथ्यात्मक आँकड़ें, प्रसंग अथवा घटनाओं का उल्लेख करना उचित नहीं।

• फीचर अति नाटकीयता से परिपूर्ण नहीं होना चाहिए।

• फीचर लेखन में अति कल्पनाओं और हवाई बातों को स्थान देने से बचना चाहिए।"

(1) तालिका पूर्ण कीजिए :

(2) अ) निम्नलिखित शब्दों का उपसर्गयुक्त शब्द लिखिए। (01)

- (i) आकर्षक (ii) प्रस्तुत

आ) निम्नलिखित शब्दों का प्रत्यययुक्त शब्द लिखिए। (01)

- (i) मनोरंजक (ii) नाटक

(3) 'सपने पूरे करने के लिए परिश्रम आवश्यक होता है' इस विषय पर 40 से 50 शब्दों में अपने विचार लिखिए। (02)

(आ). निम्नलिखित में से किन्हीं चार के परिभाषिक शब्द लिखिए। (04)

(1). Action	(5). Justice
(2). Advance	(6). Ambassador
(3). Bond	(7). Attesting Officer
(4). Balance	(8). Judge

कृति 5). अ). निम्नलिखित में से रस का भेद पहचानकर लिखिए। (कोई दो) (02)

- 1) माटी कहै कुम्हार से, तू क्या रौदें मोह
एक दिन ऐसा आएगा, मैं रौदूँगी तोह।
- 2) सिर पर बैठो काग, आँख दोऊ खात
खिंचहिं जीभहिं सियार, अतिहि आनंद उर धारत।
- 3) सुडुक सुडुक घाव से पिल्लू निकाल रहा है,
नासिका से श्वेत पदार्थ निकाल रहा है।
- 4) समदरसी है नाम तिहारो, सोई पार करो
एक नदिया एक नार कहावत, मैलो नीर भरो।

आ). निम्नलिखित पंक्तियों में से उद्धृत अलंकार पहचानकर नाम लिखिए। (कोई दो) (02)

- 1) पायोजी मैंने राम रतन धन पायो।
- 2) पड़ी अचानक नदी अपार, घोड़ा उतरे कैसे पार।
राणा ने सोचा इस पार, तबतक चेतक था उस पार।
- 3) जिय बिनु देह, नदी बिनु वारी।
तैसेही अनाथ पुरुष बिनु नारी।
- 4) पीपर पात सरस मन डोला।

इ) निम्नलिखित वाक्यों का सूचनानुसार काल परिवर्तन कीजिए। (कोई दो) (02)

- (1). बैजू का लहू सूख गया है। (सामान्य भूतकाल)
- (2). मैं वहां जाकर मौसी को देख आती दुखी हो गया। (पूर्ण भूतकाल)
- (3). मौसी कुछ नहीं बोल रही है। (अपूर्ण भूतकाल)
- (4). सत्य का मार्ग सरल है। (सामान्य भविष्यकाल)

ई). निम्नलिखित मुहावरों के अर्थ लिखकर उचित वाक्य में प्रयोग कीजिए। (कोई दो) :- (02)

- (1). चार चांद लगाना।
- (2). टस - से - मस ना होना ।
- (3). दिन दूना रात चौगुना बढ़ाना ।
- (4). वाह - वाह करना।